

Andres Urrutia

Bart Akarregiren bisita izan dut

Goizaldeko ordu txikietan idazteko ohitura dugunontzat, begien bistakoak izaten dira gauak sor ditzakeen ezusteko eta harridurak. Halakoxea suertatu zait niri bart, *Jakin* aldizkarirako kronika hau idazteko neke-lorretan ari nintzela, zer nola jarri jakin gabe.

Euri-barbotadak nabarmen zirela kanpoaldean, esku baten hezurtxoek atean eginiko karraska samurra, hots egitearen itxurakoa sumatu dut etxaldearen atarian. Bertaratu ahala, atea itxi-ireki batean ezarri, eta, horra hor, nire aurrean tente paraturik, aspaldiko Akarregi.

Aspaldiko diot, denbora dexente igaro baita azkene-koz elkarrekin egon, eta *Jakin*-en orrietara gure intziriak eta kezka ekarri genituenetik.

Nor Akarregi? Behatu batean laburbiltzeko, gizakume arrunta; gorpuzteaz luzetxoa; adinez zerbait aurreratua, zahar-zaharra izan gabe. Izenik ere ez galdetu niri, ez dakit eta. Eszeptiko samarra da bera, gertaera eta gertalixki asko ikusi eta bizi izan baititu. Ez du aspalditik sinesten izen handi-mandietan, ezta astero-astero zelofan gardenaz egunkariek eskaintzen dituzten kultura-orrialde eta gehigarri horietan ere, ez baitaki bereizten autopropagandaren eta merkaliteraturaren artean. Egintzak eta ekintzak ditu gustuko, eta halakoxeak egiten ditu, sarri-askotan egunkarrietan horien berri agertu ez arren. *Huntaz eta hartaz* ongi informatua dabilela ere agerian du berak, igarri-igarian. Horrek nahiz berez duen halako puntu mingots kritikoak erakartzen naute berarengana, ohiko losintxa merkeetatik ihes eginda.

Etxe barrura sartzeko keinua egin diot eta zizpuru batean izan dut mahaiaren beste aldean. Isilik ari gara. Ni,

kezkatik, ordenagailuari eragin ezinik. Berari, gogoetatsu, zigarro baten kea dario ezpainetatik.

Halako batean, *zelan?* galdetzailea hark esanda, gure arteko hitzik eza hautsi da. Arrapaladan etorri zaizkio hitzak, eta, luze jardun ondoren, bera esatari eta ni entzule, ausartu naiz, arnasa hartzeko une bitartean, zerbait azaltzera. Autuak Akarregi piztu du, beste behin ere, eta berehala izan dut zer idatzi eta nondik moldatu kronika labur hau.

Espainiako Konstituzioak 25 urte

Ez du Akarregik arrangura handirik Espainiako Konstituzioaren 25 urte horiengatik. Kezka du, ostera, orain dela hogeita bost urte erabilitako formula hura etengabe errepikatzean, euskara ere gaztelaniarekin batera ofiziala dela adierazteko.

Haritzen da, halaber, Akarregi, munduan ibilita, nola ez den aldaketarik antzematen ofizialtasun horren bidean, nola ez den asmatzen bestelako sentsibilitaterik hizkuntzen araubidean, eta, hurrean ere, erabilera asmotsuan.

Dio Akarregik ez ote den izan egingarri, besterik gabe, hogeita bost urte luze horietan Espainiako estatuak ere aurrerapausoak ematea, gaztelaniaz besteko hizkuntzak sustatu, bultzatu eta plazaratzeko. Ezkutuan bizi zaizkigu gaztelaniaz besteko hizkuntzak, gutxietsiak eta behe-ratuak, Espainiak duen kultura-ondarearen alde esanguratsuak ez balira bezalaxe.

Akarregik, edozein modutan ere, osterantzeko ikuspegia azaldu dit, baiezkor baitago Zapatero gobernuburu espainiarrak agindutako giro berriaren aurrean. Nik horiek edergarri hutsak ez ote diren galdetu bezain azkar, bera, ihardesle zuhur, ezezkoan, aldi berriari emaile eta fruitudun baiteritza.

Eztabaida bizian jardun arren, adiskidantzaren zeinua egin diot, eta kafetxoa hartzeko gonbita ere luzatu. Sukaldera goaz, gauaren isilpean. Zarata-egile bakarrak geu gara, eta, jakina, autu pisuzkoak daramatzagu esku artean.

Europaren bahitura

Kafea berotu bitartean, hitzen norabidea bestera dator. Nolanahi ere, berba atzeratu diot Akarregiri, galdera arazotsua azaleratu baitut: *Eta Europa zer?* Mitologiak dihardu Akarregik, Europaren bahitura dela eta ez dela.

Nik, berriro, itaunaren gunea bilatu eta zer-nolako bahitura zen hura jakin nahian, ea Europak berak ez ote gaituen bahituko adierazi dut, inori ezer esan ez eta baka-rrik banengo legez. Bistan da halakoak sarri-sarri gerta daitezkeela, batik bat norberak gauzak noiz eta nola azaldu jakin gabe diharduenean.

Haria gora, haria behera, Akarregik dio Europako horrek baduela esanahi handia, Europa bera baita gure bihar-etziko xede eta helmuga. Gaurkoa ere badela erantzuten diodanean, Akarregik berak, kafearen kikara esku batez hartuta, zera diost: Europakoa konpontzeko, lehenengo eta behin, etxekoa konpondu behar dugu euskaldunok, alfer-alferrik joango garelako kanpora etxea hankaz gora dugula. *Etxekalte*, *kanpoeder* ote gabiltzan euskaldunok galdetu izan diodanean, Akarregiren gogoia ostendu da, itzali, ariman aspaldiko min-zauria duenaren antzera.

Min-sorra bada ere, egunero bizi behar, dugunarekin eta ez dugunarekin. *Egunean eguneangoa* dio Akarregik, filosofia pragmatiko batez, eta, hortaz, inkesa berria etorri zaio, European euskarak zer izan behar duen jakiteko.

Erantzuna, hala ere, ez du erraz izango Akarregik. Euskara ofizial izan beharrak kezkatzen du Akarregi. Noraino izango den komunikazio-hizkuntza, noraino lan-hizkuntza, hil ala biziko dema begitantzen zaio berari.

Belamira esan diot, ia isilean, menturaz irtenbidea bestetik etorriko dela, alegia, euskara bera estatu espainiarrean ofiziala izatetik, zin-zinez eta alor esanguratsuetan. Labur-zurean esanda, Espainiako estatuak bereak egitea, oso-osorik, gaztelania, euskara, galiziera eta katalana. Enparauak ere ezin zokondoan utz, demokraziaren izenean eta onurabidean.

Ohore idazleei!

Aka regik, baserri ta ren usantzara, kolkotik atera du jarraian halako paper horixka, denboraren ajeaz ia-ia berdetuta. Erakutsi ahala, bizpahiru aurpegi ezagun nabarmendu ditut letren artean ziren argazkietan. Besteak beste, aurten zendu diren bi euskal idazle jator. Bata, ondarrutarra, Augustin Zubikarai; bestea, andoaindarra, Martin Ugalde, itsasaldeko Hondarribian bizi zena. Bitzuok ari dira argazkietan, euskaltzainburuaren eskutik euskaltzain ohorezko gisa euren agiriak jasotzen. Urtea 1993.a da, eta, lekua, Gipuzkoako Foru Aldundia.

Berehalakoan bota diot harrikada Akarregiri: *Zein er-kide eta bateratsu, eta zein desberdin bi horiek!* Lehen so batez, Hondarribia eta Ondarroa begi-bistara ekarri dizkit Akarregik eta bi herrion itsasotasuna eta mugatasuna azpimarratu. Izan ere, itsasoz, lurraldez, euskalkiz... biak dira herri irekiak, euren barruari begira, eta, aldi berean, kanpokoari begira bizi direnak. Horrek ere nortasun handia ematen die, jende ala ingurumen, bi-bioi.

Belaunaldi bertsukoak, eta, hala ere, euskalgintzan norabide desberdinekoak. Martin Ugalde andoaindarra, euskaraz zein gaztelaniaz, idazle sendoa, egundoko ahalegina egin zuena euskara menderatzeko eta erabiltzeko, euskaldunen hizkuntza nazionala den aldetik. Unamunori zer esan eta zer idatzi izan zuen hark. Euskadiren historia ere guztion gogoan jarri eta euskara mailu malgu erabili zuen, literaturaren alorrean moldaketa ederrak egiteko. Hitz gutxitan esanda, goi mailako intelektuala, eta ez dezagun ahantz, herriaren zerbitzari ere, beharrezkoa izan zenean, administrazio, politika zein euskalgintzako ardurak hartuta. Akarregik, aurrekoak entzun arren, beti zirtolari eta mesfidati: *bai, eta horrexegatik, hain zuzen ere, bide-gabe zikindu nahi izan zuten haren izena.*

Arinduta moduan igarri ditut gogoia eta eskua, Zubikarairi buruz dihardugula Akarregi eta biok. Hitzak azkar doaz eskutik pantailara, gogotik harakoak, idazle ondarrutarraren nondik norakoak zirriborratzerakoan: Bizkaiko muga-mugan jaioa, Ondarroan bertan, kresalaz zipriztin-

dutako idazlea, gerra aurreko giro itxaropentsuan jada euskalgintzan ibilia, eta gerra bitartean euskal kazetaritzaren sortzailetarikoa. Urte hits eta luzeetan, euskararen suspertzaile eta eragilea, hamaikatxo sail eta gaietan ibilia, betiere euskararen bizitasunari muzin egin gabe. Hori genuen Zubikarai. Hori eta beste gauza asko ere bai, berori izan baitzen, bizitzaren azken urteak arte, hainbat euskal ekintzen bultzatzaile eta hats-emaile.

Horietan guztietan, zer esanik ez, euskara bera zuen gidari, euskara herritarra, endaz bor-bor zetorkiona. Maiz aipatzen dira oraingoetan euskalkiak eta azpieuskalkiak, euren estandarizazio beharra eta premia... inoiz ezagutu ere ez diren gehiegikerietan modurik errazenean jausteko. Ahaztu dira, zokoratu ditugu, gure sartaldeko klasikoak. Gaiak ez omen dituzte erakargarriak. Gaindituta omen daude. Bego. Hizkera, aldiz, aberasgarri zaie, eta, esan dezagun argi, anitzentzat eredugarri, batez ere, euskara bera ekarpen desberdinez hornitu behar dugunean.

Bi biografia, bi adibide. Hala nahi izanez gero, gipuzkoarrarena abstrakzio-maila goragokoa; bizkaitarrarena bi-ziagoa, herriaren berbetari atxikiagoa. Bi-biok, bistan da, elkarren osagarri, eta, paradoxaz bada ere, egun euskarak bizi duen egoeraren adierazgarri.

Izatez, horixe da euskararen erronka latza, jatorrizko iturriak alboratu gabe, egunotako jakinbideak behar dituen lanabesak sortzea, hizkuntzaren sena eta hiztunen jarduna aintzakotzat hartuta.

Akarregik, erretolika luze hau entzun ondoren, marmarrean edo, *hala bedi* sotil batez itxi du kontua.

Agur, Andolin adixkidea!

Hutsak eta hutsarteak, alabaina, laburrak izaten dira, eta mundua, mundu deino, beti jirabiran eta dantza eroan ibiltzen da. Hala gertatu da aurten ere, Andolin Eguzkitza euskaltzainkide eta adiskidearen heriotza jakin izan dugunean. Tristezia eta sumindura izan dira lehen une latz horietako sentimenduak. Gero, orduak aurrera joan ahala,

sinestezina, eta, azkenean etsipena, joan zaigunaren presentzia ezaz jabetu arte.

Akarregi ere, pasarte hau aditu diodanean, uzkur eta pentsakor jarri da. Ea Andolin ezagutu zuen galdetu diodanean, berehala erantzun dit baiezko biribil batekin, Andolinnek ohiko zituen kostaldeko egotaldi haietatik batean eza-gutzeko aukera izan baitzuen. Ez daki Ondarroan edo Lekeitio izango zen. Badaki, ziur asko, Franco bizirik zegoela —halaxe dio Akarregik—. Edozein modutan ere —gehitzen du berak—, luze eta aspergabe hitz egin zuten neguko gau euritsu batean, itsasoko portu baten uretan kandelen ipurtariek diz-diz motelak egiten zituzten bitartean.

Zertaz? Areagotu diot Akarregi kostaldekoari, adiskide joanaren akordua piztu nahian. Haren ihardespena: zuk esan bezala, *huntaz eta hartaz*, beraren kezka, bizitzaz, kristau sentimenduaz, minberatasunaz, lagun hurkoarekiko arduraz, literaturaz, poesiaz, euskaraz... Denak izan genituen solasgai.

Akarregiren azken berba horiek, une labur batez, Andolinen irudia zirriboratu dute nire gomutan. Ez da, ez, izango gure ekintza-tankera molde berekoa, Andolin gabe. Omenak eta aipamenak egingo zaizkio; biografiak eta laudorioak edonora barreiatuko dira. Baina hori, barruan utzi digun irudi sentibera eta maitagarri hori, zail samar izango zaigu berriro ere lortzea, eskuratzea. Hori da galararen samina, eta, aldi berean ere, oroitzapenaren indarra.

Isilak, berriro ere, oharkabean asaldatu gaitu.

Gero, Akarregik berba hartuta eta gauaren mantupean, datorren urteko gai eta kontu puntarengoetara itzuli gara, bera zigarro erretzaile eta ni idazle, izatearen beraren misterioetan murgildu arte...¶